

יום ב' י"א כסלו תשע"ו

באר הגולה

ג' שם לפרש קורא
ד תלמידי רבנו יונה
בשם רבני ערפת
וקצת תלמידי רבנו
רבנו יונה וקראו
והשוכות הרמב"ם
ובאר הגולה שיש
דעיר על אכיר שחור
בו הלכה למעשה
ה הרמב"ם פרק ז'
טהורות תפלה
והרמב"ם
החם והמנהיג ותרבו
נפשוהי ורבי אליעזר מירקא ורבי ברוך ורמב"ם
הרמב"ם פרק ז' ורמב"ם פרק ז' ורמב"ם פרק ז'

הלכות קריאת שמע סימן נט

האפיקורסים שאומרים שמי שברא אור לא ברא חשך: ב' ג'אם טעה ואמר 'אשר בברכו מעריב ערבים' * וינזפר (ב) מיד ואמר 'יוצר אור' וגם סיים 'יוצר המאורות', יצא. אבל אם אמר 'בברכו מעריב ערבים' (ג) * ולא אמר 'יוצר אור' או לא סיים 'יוצר המאורות', לא יצא. ואם אמר 'יוצר אור ובורא חשך אשר בברכו מעריב ערבים' וגם סיים 'מעריב ערבים', לא יצא: (ד) והוא הדין אם לא אמר תחלה (ה) רק 'יוצר אור', אם (ו) סיים 'מעריב ערבים', (ז) לא יצא (דברי עצמו לפרש כן הטור והרא"ש); אבל אם סיים 'יוצר המאורות', כיון שפתח 'יוצר אור' (ח) יצא אף-על-פי (ט) שהפסיק ב'מעריב ערבים': ג' י"ש אומרים שהקדשה שבי'יוצר' יחיד אומרה לפי שאינה אלא ספור דברים, י"ש אומרים שיחיד (י) מדלגה ואינה נאמרת אלא בצבור, י"ש לחש לדבריהם ולזהר שיחיד יאמרנה בנגון וטעמים בקורא בתורה. הגהה ויברך (יא) פשט המנהג כסבא ראשונה יחיד אומר

באר היטב

לאל ברוך נעמות הלל"ד בקמ"ץ, ולמלה אל חי הלל"ד בפת"ח, והאר"י ז"ל כתב כלם בקמ"ץ, עין יד-אחרון: (ב) אור. פי' אע"פ שסיים בדינו כיון שמתחלתו ואקבעו שלא פדיו לא יצא. וכתב מ"א ונ"ל שאם לא נזכר עד שגמר אהבה רבה לא

באר הגולה

ואף שדעת הפרי חדש נדעצת הרמב"ם שלא יתן קבע לברכות, כבר פסקו רב האחרונים וקבעו עלן נדעצת הרא"ש והטור והשלחן-ערוך. ועין בתשובת משכנתו: יצחק בסימן עז שדעתו נוטה לטקס בברכה עד תפלה, וקצתו לן בסימן פט שאם עבר המנהג תפלה אצל-על-פיכך מתפלל עד תפלה, עין שם. ואפשר שיש לטקס על זה לענין אם היה לו אנס²⁸ שלא היה יכול לקרות הברכות עד ארבע שעות, כי מצאתי בספר מהרי"ל, הלכות תפלה, שכתב בשם מהר"ש שמתנהג להקל בנגזר שלא להסיר הברכות: * וינזפר מיד. עין במשנה ברוך הדין שכתבו הפרי-מגרים בשם הפ"י ונפרשה וטעמו כזה. ובאמת, דבריו אינם מובנים, והוא הדין יותר מכדי דבור²⁹, ואף אם נאמר דכוננו דמצד פתח תבת 'יוצר אור' להכתב 'אשר בברכו' ותרבי כאלו אמר 'אשר בברכו יוצר אור', אף-על-פיכך דבריו צריכים עיון גדול, ולא שיהי בברכו כי אם לפי השלש-אצבעות דנקרא דרצה לפשט האבניא ונקבטת הרא"ש ופרשו ע"י"ש אם נקט כדא דשכרא בידיה וקסבר דמקרא הוא ופטר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן' וינזפר וסיים 'שהכל נהיה בברכו' אם יוצא בזה, מי מצד פתח תבת 'שהכל נהיה בברכו' להשם ומלכות שאמר מתחלה, מברכתא שאמרת דאם פתח בשחיתות ב'מעריב ערבים' וסיים ב'יוצר אור' נהני שאמר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בברכו מעריב ערבים יוצר אור ובורא חשך' וכו' עד סוף ברכת 'יוצר המאורות' ויוצא בזה, אלא דמצד פתח אמרתו שאמר 'יוצר אור' להשם ומלכות שאמר מתחלה, ולא חישבו למה שאמר בימים 'אשר בברכו מעריב ערבים' שהם תבות שאינם לענינא, היום הוא דשן סברת הפ"ח, והברכתא אינן דוקא חוץ לדיבור, דאי לא הכי בודאי לא אמרנו צורך, וכמו שפסק השלחן-ערוך לקמן בסימן ט סעיף ב. אבל לפי מה דדחי המקרא האבניא וסבר דבעלמא לא אמרנו צורך, ושם כיון דאמר רבה בר עולא: כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, כי קאמר ברכה ומלכות מעקרא אסתוניהו קאמר, מה צריך לכדי דבור? ואין לדחות דבריו, דמכיון דבאמת פסקינו האבניא לקלא, וכמו שכתב הר"ף, אי-כפן סברת הברכתא כפשטא משמע צריך, ולא אמרנו חוץ הברכתא דמעקרא אסתוניהו קאמר, דזה אינו, דטעמו של חרי"ף הוא דמכיון דלא נקשה האבניא אוליין לקלא בענין דברנו, ואי-כפן כתיבי מימי לן להחמיר בענינא, אדרבה, זיל לאידך גיסא. גם בבית-יוסף משמע דנצא אפילו לא נזכר מיד, גם מלשנת השלחן-ערוך שכתב אחר-כך: ולא אמר 'יוצר אור' לא משמע בהפ"ח, דלדידה הנה לה לאשמוענין יותר רבייתא דאפילו אמרו ולא מיד, ותרין הפרי-מגרים כנה הוא דמי. ומה שנקט השלחן-ערוך 'ונזפר סיד', האמת יורה דרכו דהוא משום איתא דמלתא, כמו שכתב בעצמו בבית-יוסף, ובפטר דיש בזה דעות מהראשונים דאפילו לא אמר כלל 'יוצר אור' רק סיים 'יוצר המאורות' יצא, כמו שכתבנו לקמן; על-פ"י-פנים בודאי יש לצרף דצקם להקל לענין אם לא אמר 'יוצר אור' מיד, וכמו שכתבנו במשנה ברוך סעיף-קטן ב בשם הנה"ח-החיים: * ולא אמר 'יוצר אור'. עין במשנה ברוך. והנה כל זה לדעת השלחן-ערוך וכל הפוסקים האחרונים ולכדי הפרי חדש שיש לו שיטה אחרת בכל זה דסתוניהו בענין שיהיה כיון: א. פתיחת הברכה או אמצעיתה, ב. פתיחת הברכה. והנה"א בבורא השיג על פסק השלחן-ערוך בכמה ראיות ופסק לעקר נדעצת הרמב"ם הסובא בבית-יוסף דמילוי רק פתיחת הברכה לבד, שאם תחם כיון יצא⁶. גם במלחמות להרמב"ם במאור לגרסתו נדעצת הרמב"ם. דאם סיים 'יוצר המאורות' אף שלא אמר בהחלה רק 'מעריב ערבים' אף-על-פיכך יצא: * אם סיים מעריב ערבים וכו'. עין במשנה ברוך סעיף-קטן ו נדעצת הפ"ח דלא יעיל אף אם יסיים עקב 'יוצר המאורות'. והוא לפלא, דלא גרע דבר זה ממי שאוחז כ"ס של שבר בידו וסבר שהיה יין ויברך 'בורא פרי הגפן', ותוך כדי דבור נזכר וסיים 'שהכל נהיה בברכו', דמבאר לקמן בסימן ט סעיף ב ד"צא. ואף שאיתיב באיזה אחרון שדחה קצה ראיה זו, לא נהירין דבריו, וכן מבאר לקרא בתלמידי רבנו יונה בברכות

שער הציור

(6) דרך-החיים ופרישה, דלא כפ"ח שמתמיר בכל ענין וכמו שכתב בבאר הגולה: (3) דרך-החיים בשם הרשב"א, דלא כמגן-אברהם ע"י"ש: (1) פרי-מגרים: (7) מגן-אברהם:

משנה ברוך

ב' (ב) מיד. ונאמ מיד דהינו בתוך כדי דבור¹, אבל לאחר כדי דבור לא יצא, דלא קאי הברכה שפתח 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם' על מה שחנן ואמר 'יוצר אור', כיון שלא אמרו מיד. ומה שכתב אחר-כך: ולא אמר 'יוצר אור', הוא הדין אם אמרו ולא מיד, בן פתח הפרי-מגרים בשם הב"ח והפרישה, אבל בדרך-החיים פוסק דאפילו אם לא נזכר עד קרוב לסוף הברכה, מכל מקום כיון שלא נזכר אותה אין צריך להתחיל מראש ברכת 'יוצר אור' מחדש, רק יאמר 'יוצר אור ובורא חשך' וכו' עד סוף ברכת 'יוצר המאורות' ויוצא בזה, וכן יש לנהוג למעשה, כמו שכתבנו בבאר הגולה: (ג) ולא אמר וכו'. פרוש, אף-על-פי שסיים 'ברוך אתה ה' יוצר המאורות', כיון שמתחלתו ואקבעו שלא פדיו לא יצא, וצריך לחזור לראש 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם' פסדו עד אמר 'יוצר המאורות'. ועין בבאר הגולה: (ד) והוא הדין. פלי עלמא סוברים בן, כמבאר בבית-יוסף, דהתחיתמה בודאי צריכה להיות כדיון. ומה דנקט השלחן-ערוך מתחלה: או לא סיים 'יוצר המאורות', אין כוננו דוקא באפן שטעה ואמר מתחלה 'אשר בברכו מעריב ערבים', רק נקטה לסיקא מלתא דרישא. וגם מה דנקט: ואם אמר 'יוצר אור ובורא חשך אשר בברכו מעריב ערבים' וכו', הוא משום דרצה לסיים בפסא דאם סיים 'יוצר המאורות' יצא אף-על-פי שהפסיק ב'מעריב ערבים', כמבאר בבית-יוסף: (ד) רק 'יוצר אור'. פרוש, וכל גשח של הברכה, לכדי שטעה בהתחיתמה, אף-על-פיכך לא יצא, דהא לא ברך בהתחיתמה על האור המתחיל להאיר ביום זה: (ו) סיים 'מעריב ערבים'. ואם (א) תוף כדי דבור נזכר ואמר 'יוצר המאורות' יצא², אבל אם שקה אחר שאמר 'המעריב ערבים' כדי דבור לא יצא, אף שאמר 'יוצר המאורות' לאחר כדי דבור, ויאמר עוד הפעם מברכה 'יוצר אור' מתחלה: (ז) לא יצא. ואם טעה ולא נזכר עד שהתחיל 'אהבה רבה' (כ) לא יפסיק בינתיים, רק יסיים פסדו ברכת 'אהבה רבה' ואחר-כך יאמר 'יוצר אור' קדם קריאת שמע³: (ח) יצא. תמצית זה הסעיף הוא, דשני דברים יש בברכה 'יוצר אור' דשחית לעפוכא: א. פתיחת הברכה או אמצעיתה צריכה להיות כדיון⁴, ב. פתיחת הברכה. ונע דהוא הדין בברכה 'מעריב ערבים' דצריכה, כמבאר בברכות י"ב עמוד א, עין שם: (ט) שהפסיק ב'מעריב ערבים'. (א) חוץ כדי דבור של פתיחת 'יוצר אור' ואמר כל הגשח דצריכה לבד התחיתמה, אף-על-פיכך לא אמרנו שצריך על-יד-זה התבות הראשונה של 'יוצר אור': ג' (י) מדלגה. רק (ד) יאמר 'ואומרים ביראה קדוש, והאופנים וכו', ואומרים בירוך'. כתב בפרי חדש: אפילו אם היה יחיד מתפלל לבדו בשביל שאחר לבוא, כיון דאיכא צבור, אומרים אפילו בלחש לכלי עלמא: (יא) פשט המנהג וכו'. ובבאר הגולה הספיק להלכה לדעה

הלכות קריאת שמע סימן נט

184 בְּאֵר הַגּוֹלָה

אֹתָהּ. (יב) וּכְשֶׁעֲנִין קִדְּשָׁה זֹאת אוֹמְרִים אוֹתָהּ (יג) בְּקוֹל (ג) [ג] רַם (הִגַּתָּ מִיָּמִינִי בְּנוֹסַח הַתְּפִלוֹת): ד' (יד) זִבְרָתָהּ 'יוֹצֵר' וְ'עֲרֵבִית' אוֹמֵר (טו) *עַם הַשְּׁלִיחַ-צִבְּוֹר *בְּנֶתָּה: הִגָּה וַיִּמְהָר לִסְפֹּס (טז) קִדְּם שְׂכִינָם נְשִׁילִיחַ-צִבְּוֹר (יז) וַיִּצְנֶה אִמֵּן (יח) אַחֲרֵי שְׁלִיחַ-צִבְּוֹר (הִגַּתָּ מִיָּמִינִי פ"א מֵאֵלֵּכֶת בְּרֻכּוֹת וּרְקִיעַ ס"ד י"ח). וַיִּמְהָר אִם לֹא אִמְרָה בַּק (יט) שְׁמַעָה מְשִׁלִּיחַ-צִבְּוֹר יִצְאָה, דְּבִרְכּוֹת (כ) אֱלֹהֵי הַשְּׁלִיחַ-צִבְּוֹר מוֹצִיא הַיָּחִיד אֶף-עַל-פִּי (כא) שְׁהוּא בָּקִי; מִיָּהוּ אֵין הַשְּׁלִיחַ צִבְּוֹר מוֹצִיא (כב) הַיָּחִיד (כג) *בְּפִחוֹת (ד) מַעֲשֶׂהָ (ה"י פ' כ"י שְׁמַח). *וְלֹא יִצְנֶה אִמֵּן אַחֲרֵי סִיּוּם 'הַבּוֹחֵר בַּעֲמֹל יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה' מִשּׁוּם (כד) דְּהוּי

פאר הייט

נְסִיק אֵלָא יֵאמֵר יוֹצֵר אוֹר אֲחֵר יִיָּהּ, יִסְדֵּר בְּרִכּוֹת אֵינּוּ מַעֲבֵב כְּמִישׁ סִי סִי:
(א) **רַב.** כָּמֵה הִרְמִיעַ סִי קָב: בְּקִדְשָׁהּ זֶה אֵם הִיא יִישֵׁב וְעֵסֶד הִיא טוֹעָה, אָכֵל אֵם
הִיא עוֹמֵד וְיִישֵׁב נָפִי שְׁאִינוּ חָכֵם עִישׁ, וְיֵאמֵר כָּמֵה הִקְנֹה דְּרוֹקָא מִיֵּשֵׁב. כְּשִׁפָּה
בְּרִיחַ וְעִנְיָהּ הִדְלָהּ חֲדָלָהּ, שְׂכֵנָהּ וּפְרִיחַ וְעִישׁ וְהִסְרָא אֲהֵרֵן. כְּשִׁמְעִי
לְאַרְבַּע בְּנֵהוּת הָאֵרֶץ יִקָּח הִיא צִיצִית כִּידִי שְׂמֹאלִית וְיִנְחִיל עַל לְבוֹד עֶרְשֶׁת
וְיֵאמֵר וְאֵן יִחָסֵב בְּכִי מִיֵּנוּ עַל שִׁגְעִי לְקוֹמִי וְיִנְחִיל וְיִנְחִיל: (ז) **מַעֲשֶׂה.**

משנה ברורה

האחרונה. ולפי שאין לזה מהמנהגים, נכון להדיר אם אומר בנחיד לאמר בגוון וטעמים בקורא פסוקים⁸, וכן כתב הפריימג'דים בשם הלבוש שטוב להדיר בזה: **(יב) וכשעוין וכו'**⁹. וקדשה זו אם אפשר (ה) טוב לימר מִי־שֶׁ: **(יג) בקול רם**. דוקא בצבור¹⁰, אבל בנחיד אומר בלחש, כן כתב באליה ובה, אבל בשערי תשובה כתב שאין קפידא אף בנחיד אם יאמרה בקול רם: **ד (יד) ברפת יוצר**. והוא הדין לכל הברכות דקריאת שמע: **(טו) עם השליח צבור**. דאף דמדינא אין יכול לכוון לצאת בברכת השליח צבור אפלו הבקי, דדוקא בתפלה אין השליח צבור מוציא את הבקי, וכדלקמן בסימן קכד, משום דרמזי ניהו וצריך כל אחד לבקש רחמים על עצמו, מכל מקום יהא רגיל לומר עם השליח צבור בנחת, (ו) שפינו שהם ברכות ארפות אין אדם יכול לכוון מדיר עם השליח צבור בשתיקה. וזהם אין נוהגין לזהר לומר דוקא בנחת. וצין בבאור הלכה: **(טז) קדם**. דבאמצע אסור לענות אמן, כמו שנתבאר בסימן סו: **(יז) ויענה אמן**. אבל (י) "ברוך הוא וברוך שמו" לא יאמר, דאפלו בפסוקי דמזמרה לא יפסיק לזה, וכמו שכתב המגן אברהם בסימן קכד: **(יח) אחר שליח צבור**. והוא היי (ט) אם שמע סוף ברכה מאדם אחר, בין ברכה זו ובין ברכה אחרת¹¹: **(יט) שמועה משליח צבור**. ודוקא אם כון לצאת ונשליח צבור התכונן להוציא, וכדלעיל בסימן ו סעיף ד: **(כ) אלו**. של קריאת שמע, והוא הדין לכל הברכות, וכדלעיל בסוף סימן ו וצין שם בפרי חדש¹² ובסימן ח סעיף ה, צין שם במחצית השקל ובארצות התיים וסימן ריט סעיף ה וסימן רצ"ח סעיף יד), לכד מברכות של תפלה דאין השליח צבור מוציא את הבקי, וכדלקמן בסימן קכד: **(כא) שהוא בקי**. ואפלו אם יצא בבר, מוציא¹³, וכדלקמן בסימן טט, והוא הדין בכל הברכות, וכדלקמן בסימן תקפה ובסימן תרצב, לכד מברכת הנהנין דמי שציא איי יכול להוציא את האחר שהוא מחויב צדו בברכה, וכדלקמן בסימן ריג סעיף ב, ואפלו למי שאינו בקי: **(כב) היחיד**. אפלו (ט) אם אינו בקי: **(כג) בפחות מעשרה**¹⁴. וזהו דוקא לענין ברפת קריאת שמע, וגם בברפת השחר הלבוש מחמיר בברפת קריאת שמע וצין בבאור הלכה), אבל שאר ברכות, כגון ברפת המצות וברפת הנהנין, אפלו יחיד מוציא את היחיד אפלו לבקי, וכדלעיל בסימן ח. אף בברפת הנהנין יש כמה חלוקים, דבברכה ראשונה של הלחם והיין לכלי עלמא הדין כמו שכתבנו¹⁵, וכדאיתא בריש סימן קצג סעיף א, אף צריך שיקבעו את עצמם לזה דהניו שישבו יחד; וילענין ברפת המזון, אם רק שנים אכלו. מצוה לחלק ולברך כל אחד לעצמו, אם לא שאחד אינו בקי ואז יוציא אותו הבקי, וכדאיתא בסימן קצג, צין שם. ובשאר דברים חוץ מפת ייין, בין בברכה ראשונה ובין בברכה אחרונה, יש דעות בין הפוסקים אם אחד יכול להוציא חברו, וכדלקמן בסימן ריג, צין שם: **(כד) דהני הפסק**. בין קריאת שמע להברכה. כמו שאסור להפסיק בין כל דבר מצוה או הנאה שמברכין עליו להברכה שלפניו, אבל

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[illegible]

פֶּאוֹר הַלֵּכָה

שם בסוף הענין: ויציא ולא חישבין להפסקה של "מערב צרכים", עין שם: *
השליח-צבור. עין במשנה ברורה. ועין בטור ובתי"י"וס שכתב בשם תשובת הרא"ש
 דאם היה מקח לדברי שליח-צבור בשתיקה, ובאמצע הנדבך היה פונה לבו לדברים
 אחרים, הפסיד הנדבך, שהפסיד באמצעינה, שכל שהיה סומך על השליח-צבור צריך
 לזנון לבו לכל מה שהוא אומר ולא יפנה לבו לדברים אחרים, שאם לא כן לא יציא
 אבל לשהוא קורא בפיו, אף אם קרא מקצתה בלא כוונה. וצריך עיון גדול, לפי
 מה דקדקנו על שומע כעונה וכו', כאלו אמר משם בפיו, ודמיכח בכרובות דף ע"ב
 בתוספות ד"ה כדאשכחן, אם יפן אפילו אם חושב מה שבאמצע פנה לבו לדבר אחר
 קאלו דלג באמצע, מאי הוי, והא קטב הרשב"א בכרובות פרק קמא, והובא קצתו
 בסמין פסו, דאם שנה ודלג הנה באמצע גרבות הארבות ודעא ידי חובתו, ולא אמר
 שהמשנה מטעם ששבעה חכמים לא יצא אלא כשימשנה בפתיחתו או בחתימתו אבל
 שאר הפסח אינו מעכב, אלא התבות שפרטו חכמים בהן, כגון מה שאמר בריה ותורה
 ומלוכות ובכרית-המלוכה, וכוונן ופסדא צעירה מעצמה מלוכות וארצות יסיון ומכות
 בכרובות באמת ודמיכח¹⁶⁰, וכל פסדא כזה. ואין לומר דחשבינן מה שבאמצע פנה לבו
 לדבר אחר קאלו הפסיד משם בפיו כמו דחשבינן כל הנדבך קאלו אמר בפיו, וידקדק
 בזה קצת לשון הרא"ש "שהפסיד", עין שם: אבל זה אינו: תא, דאפילו הפסיד משם
 באמצע ברבך אברה, אין הדין בדין דצריך לחזור ולברך¹⁷, עין בנשמת אדם כלל כה;
 ועוד, דבשלמא תחלת הנדבך וסופו ששפע מאחר שהוציא בפיו והתחיל לחזיא
 בזה, ניתח על דחשבינן על זה אם כן קאלו הוציא בפיו, אבל מה שבאמצע פנה לבו
 לדבר אחר אינו כי אם הרהור בעלמא: ואפלו מאן דאית לה הרהור בדבר דמה, הוא
 וכן במחשב ומחשבתו איזה תבות של קריאת שמע או תפלה וכו' יוצא אלא לא
 הרהור בעלמא באיזה דבר, וגם הרא"ש בעצמו פסק בפרק מי שמתו דהרהור לאו
 בדבריה דמי. ואולי דכונת הרא"ש לומר דלא יצא ידי מקונו מן הספקה. וכעין מה
 שכתב הבית"רספ בסימן ח בשם הרשב"א על מה שאמר: "הקורא את שמע עם אנש
 שומר לא יצא", עין שם: * **בנחת**. עין במשנה ברורה. ובראשית, דלא אמר הרא"ש
 דבר זה לא כפי אונס שהיו נוהגין ענין העולם לצאת חקירות הש"י, אלא שכתב
 הנראה, על-כן הוא שהחזיר על עצמו לאמר בפיו עם הש"י הצריך לומר בנחת בשם
 להגביה קולו כדי שלא לקלקל בזה לשאר אנשים השומעים וכו' לצאת בברכת
 הש"י: וגם אפשר ומשעם זה היה מקרה לזכר הנדבך ולענות אמן אחר הש"י, כמו
 שמוכח בטור. כדי שלא לפרש עצמו מן העבור שצריכין ללן למחילה לענות אמן
 אחר הש"י, ואפשר אף לענובא דכלהו הדין לא יצאו בברכות¹⁸, וכמו שכתב הרבני יונה
 בפרק מי שמתו והובא בסימן זה בביאור אברהם ספיר קטן ה, מה שאין מן הכיום
 שהגוי שכל אחד מקרב לעצמו ברכת קריאת שמע: * **בפתוח ממשנה**. עין במשנה
 בירושא כמה שחזר לענין ברכת השחר בשם הלכות, והוא בסוף סימן ה, וביאור מגן
 אברהם שם בספיר קטן י, והסגן אברהם בפיו זה ספיר קטן ה פליגי עליו, דכתב
 ודלכלי עלמא בשאר ברכות שאינו קני לא פני עשרה. והפרי"מגדים שם סבב דאפשר
 הדלכות מירי דוקא בקני, ואפילו בקני תמה עליו הפרי"מגדים בסימן ה, מנין לה
 שאלם דאם מברכת המצות דקמא לן דמי שצא מוציא ולא בני עשרה, עין שם. ועין
 בחי"א סוף כלל ה הפסד דבריו ומושמע מנה דהנחישו מחמיר בכל גווי,
 ובאמת מן משמע כלבוש בסימן ט ספיר ה, עין שם גם כן טעם להזה"ש: * ולא יצאה
 אמן. לכאורה נזכר לומר דכונת הבית"י"וס הוא דוקא אם הוא מתפלל בשם עם
 הש"י, והוא הדין אם הוא מתפלל ביחוד, וכא לאפוקי מאותן הנהגין לענות תמיד
 אמן אחר "המזרח", כמו שזכר בטור בסימן טא, ובאופן זה גם אחר ברכת "ויצר אור"
 אין לענות, דהיי עתה אמן אחר עצמו, אבל אם חישב קודם הש"י, אפילו אחר ברכת
 "המזרח" צריך לענות אמן אחר הש"י, ובהא לא חישבין להפסק, וכן נראה שהבין
 הפרי"י"וס והשחר"ת משכיו, וכן מושמע קצת בבית"י"וס סוף ד"ה וימשמע וכו'
 השמים שם בדרת דר"ה, וכוונת הרא"ש במה שפנים: ועין וכו', הנין במה שכתב שם

שער הציון

(ה) עין באר היטב: (ו) בית-יוסף: (ז) אחרונים: (ח) פרי-מגדים בסימן נא: (ט) מגן-אברהם בשם הלמיד רבנו יונה:

הלכות קריאת שמע סימן נט

ביאורים ומוספים

קדושה והן מסדר התפילה, לפיכך צריך עשרה כ"י להוציא בהן אחרים ידי חובה.

[משנ"ב שם]

בברכה ראשונה של הלחם והמזון לכלי עלמא הדין כמו שכתבנו⁽¹⁵⁾.

(15) ואדרבה יש בזה מעלה, כמו שכתב בביה"ל לקמן (סי' קסו ס"א ד"ה אחד) שיש הידור מצוה שאחד יברך ויוציא את כולם בהמוציא משום 'ברוך עם הדרת מלך', ואפילו אם כולם בקאים ויודעים לברך בעצמם. וכתב לקמן (סי' קצג ס"ק ב) שכל זה דוקא בתחילת הסעודה שקובעים לאכול יחדיו ודעתם להצטרף, אך בסוף הסעודה כתב השו"ע שם (סי"א) שמצוה שכל אחד יברך לעצמו, וביאר המשנ"ב (שם) שטעם הדבר משום שדעתם להיפרד, ועוד, שכיון שברכת המזון היא מן התורה לכך החמירו שכל אחד יברך לעצמו.

[ביה"ל ד"ה עם השליח צבור]

וקגון הנקנת וציאת מצרים ומלכות וקריעת ים-סוף ומכות כסדרות קאמח וציב⁽¹⁶⁾.

(16) ובמשנ"ב לקמן (סי' סו ס"ק ג) נשאר בצ"ע למעשה אם הזכרת מכת בכורות מעכבת.

[ביה"ל שם]

דאפילו הפסיק מלשון קאמח ברכה אחרת, אין היין צריך להזיז ולברך⁽¹⁷⁾.

(17) ובמשנ"ב לקמן (סי' סו ס"ק א) כתב שאם שח באמצע הלל, מגילה וברכת המזון או באמצע ברכה, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק, אך לענין מי ששומע מאחר ושח בינתיים, כתב (שם) שכיון שממילא אינו שומע אינו יוצא בזה.

[ביה"ל ד"ה בנחת]

ואפשר אף לעכובא דבלאו ה"י לא יצאו בברכתו⁽¹⁸⁾.

(18) וכן לענין ברכת המזון כשיוציאים ידי חובה מהמברך, כתב הרמ"א לקמן (סי' קפג ס"ז) שיקדים לסיים קודם המברך כדי שיענה אמן, והוסיף, ובדלעיל סי' נט. ולענין ברכת 'ברוך שאמר', כתב בביה"ל לעיל (סי' נא ס"ב ד"ה עונה) בשם הב"י שלא חייב למדור לסיים קודם הש"ץ, אלא שאם נודמן לו לסיים קודם הש"ץ יענה אמן, אלא ששם אינו יוצא בברכת הש"ץ. ולענין ברכת שהחיינו ביום כיפור, כתב במשנ"ב לקמן (סי' חריט ס"ק ג) שטוב שימהירו הציבור לסיים את הברכה קודם הש"ץ כדי שיענו אמן, ולא ביאר שם מה דטעם.

אמנם לגבי ברכות הנהנין, כתב במשנ"ב לקמן (סי' ריג ס"ק יז) שרק לכתחילה יש חיוב לענות אמן על ברכה שמתכוין לצאת בה ידי חובתו כדי להורות בפועל שמסכים לברכת המברך, אך בדיעבד גם כשלא ענה אמן יצא, כפי שכתב השו"ע שם (סי' ב) שדשומעים יוצאים בשמיעתם אפילו לא יענו אמן.

וכן לענין ברכות השחר, כתב במשנ"ב לעיל (סי' מו ס"ק יב) שבדיעבד אפילו כשלא ענו השומעים אמן, יצאו ידי חובה.

[ביה"ל ד"ה בפחות]

ויצין שם גס"כ טעם לזה⁽¹⁹⁾.

(19) ולמעשה לענין ברכות השחר, כתב לעיל (סי' מו ס"ק יג) שהמנהג הוא שכל אחד מברך לעצמו, ואין הש"ץ מוציא אחרים ידי חובה.

ומה שכתב לעיל (שם ס"ק כ ו-כד) לענין מי שהיה ער בלילה או לענין המסופק אם יכול לברך איזה ברכה מברכות השחר, שישמע את הברכה מאחר ויצא ידי חובה, ביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' ג) שכיון שאין עיצה אחרת, יש לסמוך על הפוסקים החולקים על הלבוש. וראה מה שכתבנו לעיל שם ס"ק כ.

[משנ"ב ס"ק יא]

ולפי שאין לזוז מהמנהג⁽⁷⁾ וכו', בנגזין וטעמים בקורא פסוקים⁽⁸⁾.

(7) וכן לענין קדושה דסידרא הנאמרת ביובא לציון, כתב הרמ"א לקמן (סי' קלב ס"א) שדינה לענין זה כקדושת יוצר, וכתב המשנ"ב שם (סי' ק) שאף שכתב הרמ"א כאן שנתפשט המנהג לאומרה אף ביחיד, מ"מ טוב יותר לאומרה בציבור.

והאם יש לדלג מפסוקי דומרה כדי להספיק לומר קדושה זו עם הציבור [באופן שיוודע שלתפילת שמונה עשרה יספיק בכל אופן להגיע עם הציבור], כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל במהדו"ב בסוף הספר תשובה יט) שלא ידלג.

(8) וכן לענין אמירת י"ג מידות ביחיד, כתב השו"ע לקמן (סי' תקסה ס"ה) שיאמרו דרך קריאה, וביאר המשנ"ב שם ס"ק יב) שאומרו בניגון וטעמים.

וביאר בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סוף סי' כא) שיכול לאומרו לאו דוקא בטעמים הרגילים, אלא אף אם יש לו ניגון שבו הוא לומד יכול לאומרו באותו ניגון, כיון שעיקר הענין שלא יראה שאומרו דרך תפילה.

[משנ"ב ס"ק יב]

וקשעונין וכו'⁽⁹⁾.

(9) וכששומע את הציבור עונים קדושה זו, והוא באמצע פסוקי ד'מרה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' ח אות ב) שאסור להפסיק כדי לענות.

[משנ"ב ס"ק יג]

דקא בצבור⁽¹⁰⁾.

(10) ובטעם הדבר שבציבור יש לאומרו בקול, כתב הלבוש (סי' ג) כדי שהציבור יאמרו אותו ביחד, והוסיף השער' ושובה (סי' ג) שהוא כדוגמת המלאכים.

[משנ"ב ס"ק יח]

והוא הדין אם שמע סוף ברכה מאדם אחר, בין ברכה זו ובין ברכה אחרת⁽¹¹⁾.

(11) לענין עניית אמן על ברכה אחרת, הביא לקמן (סי' סו ס"ק בג) מחלוקת אם מותר לענות, שדעת הח"י אדם שלא הותר לענות אלא אמן של ברכה זו, ודעת הרעק"א והפמ"ג שמותר לענות אמן גם על שאר ברכות, וסו"מ כאן כמותם.

[משנ"ב ס"ק כ]

והוא הדין לכל הברכות, וכדלעיל בסוף סימן ו ועין שם בפרי חדש⁽¹²⁾.

(12) אינו נמצא בפרי חדש בסי' ו, ולקמן (סי' רעג ס"ק כ) ציין לפרי חדש בסי' תקפה שכתב שאף מי שבירך ויצא ידי חובתו יכול להוציא את חברו.

[משנ"ב ס"ק כא]

ואפילו אם יצא בברך, מוציא⁽¹³⁾.

(13) ואף שיכול להוציא את הבקי, כתב בשעה"צ לעיל (סי' ח ס"ק בא) שהאצרות החייב הכריע שלכתחילה המצוה שיברך הבקי בעצמו.

[משנ"ב ס"ק כג]

בפחות מעשרה⁽¹⁴⁾.

(14) ובטעם הדבר שאין להוציא בפחות מעשרה, כתב המחצה"ש (סי' ה) כיון שאומרים בה קדושה, והיסיף שדין זה נוהג גם בתפלת ערבית שאין בה קדושה, ומשום שלא חילקו חכמים בתפילות והערוך השלחן (סי' י"ד) כתב, שכיון שברכות אלו באות לאחר הקדיש וגם יש בהן

